

EDİPLERİMİZ VE MUSİKİ

Prof. Dr. MUSTAFA
ÖZCAN

Giriş

Türk edebiyatında musikiden anlayan birçok edibimiz (şair/yazar) vardır. Bunların içinde bizzat musiki ile uğraşanlar bulunmaktadır. Bu durum, sadece yeni edebiyatımızda görülmemektedir. Eski edebiyatımızda da musikiyi şiirine katan yahut musikiyi başlıca uğraşı alanı haline getirenler olmuştur. Başta III. Selim olmak üzere bu sahada birkaç padişahı hatırlatmak yeterlidir. Bilindiği üzere III. Selim başlı başına bir sanatkârdır. Besteleri, güfteleri eksik değildir. Hatta ney üflediği, kendisinin bizzat musikide yeni makam ortaya çıkardığı unutulmamalıdır.³⁸

Musiki ile uğraşan başka padişahlar da vardır. Hatta sarayda bando kuran, bizzat alafranga musikiyi dinleyen ve seven padişah olduğunu biliyoruz. Enderun mektebinde musiki eğitimi verildiğini de gözden kaçırmamak gerekir. Bu konuda Erhan Özden'in *Osmanlı Maârifi'nde Mûsikî* kitabında çok yararlı bilgiler vardır.³⁹

Bu kısa girişten sonra biz de bu yazımızda musikiyi seven ve ona gönül veren birkaç edibimizden bahsedeceğiz. Onların musiki ile ne derece meşgul olduklarını ortaya koyacağız. Önce Ahmet Midhat Efendi ile başlamak istiyoruz.

Üstat Ahmet Midhat Efendi ve Musiki

Ahmet Midhat Efendi musikiye düşkündür. O, bu musiki sevgisi yüzünden

Beykoz'daki yalını "musiki okulu"na çevirmiştir. Kemanî Leon Efendi, yalının sürekli musiki hocasıdır. Yalıda org, saksafon, piyano, ud gibi çeşitli musiki aletleri vardır. Bu sayede aile fertlerinden pek çok kişi musiki terbiyesi almıştır.

Oğlu Kâmil Yazgıç'ın belirttiğine göre Ahmet Mithat'ın torunu Mihriban Hanım, alafranga kemanda, iyice ustalaşmıştır. Diğer torunu Nigâr Hanım'ın besteleri hâlâ dillerdedir. Ahmet Midhat'ın büyük kızı Hacer Hanım, piyano ve org üstadıdır. Doktor Kâmil Yazgıç da hemen her telden bir parça çalabilecek derecede musiki terbiyesi ve dersi aldığını söylemektedir.

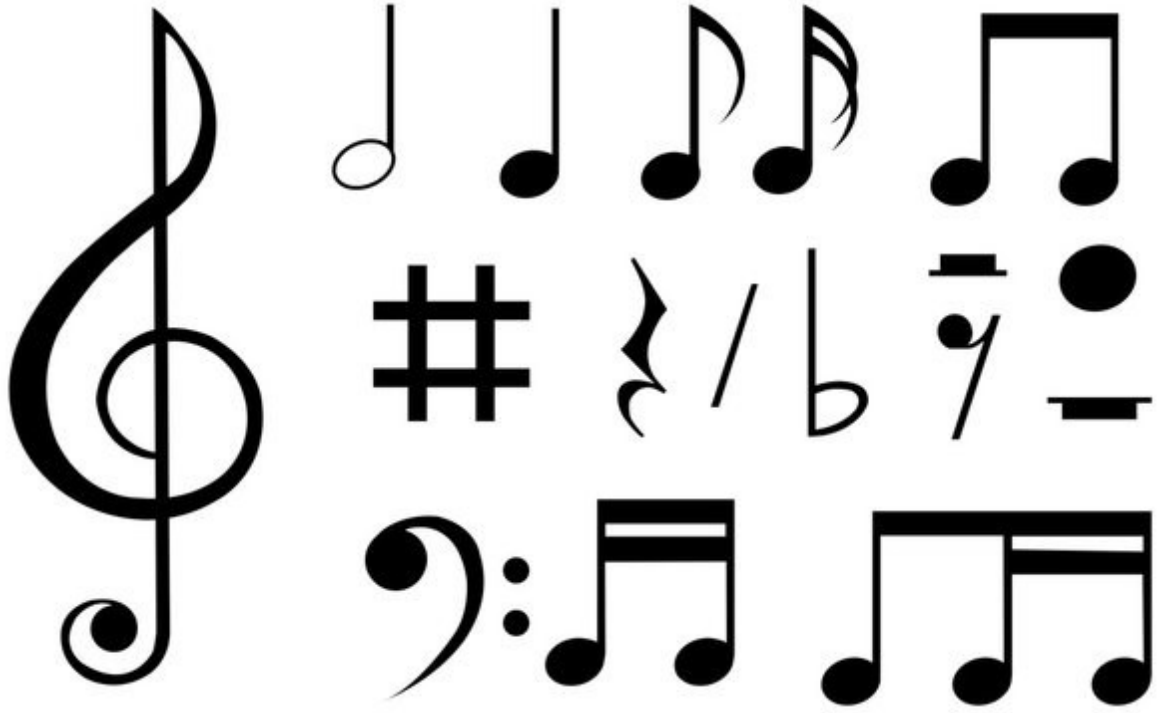
Ahmet Midhat Efendi saz çalmaz ama Türk musikisinin bütün makamlarına vakıftır. Çok iyi bir kulağı ve makam bilgisi vardır. Bütün kârları, besteleri bilir; klâsik şarkıları sever ve davudî sesiyle okur. Alaturka musikiyi, alafranga musikiden daha fazla sever.⁴⁰

Salâh Birsell, "Yapıştırma Bıyık" adlı eserinde bir kavgadan bahsetmektedir. Kavga edenlerden birisi meşhur Ahmet Midhat Efendi'dir. 1878 yılında *Tarik* gazetesi başyazarı Lastik Sait Bey, *Tercüman-ı Hakikat*'te yayınlanan iki şarkının Ahmet Midhat Efendi'nin elinden çıktığını sanmış ve onları kendi gazetesinde alaya almıştır. Araya da Efendi'nin özel yaşamıyla ilgili iğneler sokuşturmuştur. Buna sinirlenen Ahmet Mithat

³⁸ Reşad Ekrem Koçu, "Tarih Sayfaları: Osmanlı Padişahlarının Şiirleri", *Haber Akşam Postası*, Sayı: 3390, 1 Ağustos 1941, s.3 Bu yazı serisinde III. Selim besteleri, şarkıları hakkında geniş bilgi vardır.

³⁹ Türk Tarih Kurumu, 2. Baskı, Ankara 2020, 245 s.

⁴⁰ Kazım Yazgıç, "Ahmet Mithat Efendi", *Tan*, Sayı: 1649, 5 Mart 1940, s.2

Efendi de Babıali Caddesi'nde çevirdiği Lastik Sait Beyi bir güzel dövmüştür.⁴¹

Ahmet Rasim ve Musiki

Ahmet Midhat Efendi, Ahmet Rasim'in hocasıdır. Darüşşafaka'da onun derslerine girmiştir. Aslında Ahmet Mithat, Türk okurunun hocasıdır. Kendisini okuyucularını okutmaya, yazmaya, geliştirmeye adanmıştır. Ahmet Rasim, kuvvetli bir muharrir, değerli bir tarihçi ve iyi bir bestekârdır. Ölünceye kadar yaşadığı rind hayatından vazgeçmemiştir. Bazen meyhane peykelerinde sabahlamış, kir pas içinde kalmıştır. Nihayet temizlenmek, derlenip toparlanmak ihtiyacını hissetmiş, Bakırköy'deki evinin yolunu tutmuştur.

Eşi halim, selim, sabırlı, muhterem bir hanımefendidir. Onu daima mazur görür, kıracak bir harekette bulunmaz. Ahmet Rasim'i bu sefer de ufak bir serneziş bile etmeden karşılamıştır. Rasim de yunmuş, yıkanmış, temiz çamaşırlarını, ütülü elbisesini giymiş, aynanın karşısında kendisine çekidüzen verdikten sonra eşine şöyle demiştir:

“- Hanım, eve gelirken yolda Selami Paşa'ya tesadüf ettim. Beni çağırdı Miltiyadi'nin gazinosunda bekliyor.”

Eşi üç aydır yüzünü görmediği kocasına karşı çıkmamış, onu kapıya kadar geçirmiş ve Ahmet Rasim'e giderken şu sözleri söylemiştir: “*Bey, sakın geç kalmayınız, bu akşam erken geliniz!*” Bu rica Ahmet Rasim'in kafasında yankılanmış, Miltiyadi'nin gazinosuna giderken “*Sakın geç kalma, erken gel!*” sözünü geliştirmiş ve masaya otururken, bu mısraın altını tamamlamış, bestesini yapmış ve dostu Selâmi Paşa'ya şöyle anlatmıştır:

“-Evden çıkarken refikam bana tembih etti: “*Sakın geç kalma, erken gel!*” dedi. Ben de yolda buraya gelinceye kadar bunu bir kıt'a haline getirdim, besteledim.” Şarkının tamamını verelim:

“*Sakın geç kalma erken gel/ Bu akşam, gün batarken gel/Ne müşkül ayrılık hali/Bu akşam beklerim yâri/ Sakın geç kalma erken gel/Bu akşam gün batarken gel*”

Daha sonra bu yeni şarkı çalınmıştır. Şarkı çalınınca coşku artmıştır. Nihayet Selami Paşa şu teklifte bulunur: “*Lâternada bu şarkıyı çala çala eve gidelim*”. Hep beraber ayağa

⁴¹ Salâh Birsal, Yapıştırma Bıyık, Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul 1985, s.75-76

kalkarlar. Önde lâterna, arkasında Selami Paşa ve Ahmet Rasim, Bakırköy sokaklarında bir nağme dalgası halinde yürümüşlerdir. O akşam Ahmet Rasim, sabaha karşı evine gelebilmiştir.⁴²

Mahmut Yesari'nin 1.5.1938 tarihli *Yarım Ay*'da çıkan "İki Şarkı" adlı bir yazısı vardır. Hilmi Yücebaş, kitabında bu yazıya da yer vermiştir: Yazıyı kısaca özetleyelim:

Üstad çok dalgın ve sıklıdır. Cevizli'deki Şifa kahvesindedir. İçki içmektedir. Mahmut Yesari gelip elini öper, Rasim'in isteği üzerine yanına oturur. O arada kısa bir akorttan sonra tanburun sesi duyulur. Çevresindeki saz ve söz ehli dostlarıyla eski şarkılarını çaldırmaktadır. Genç tanburi, Rasim'in tazeliğini her zaman koruyan, şu eski şarkısına başlamıştır:

*Bir kendime, bir hal-i perişanıma baktım
Zalim, seni yâd eyliye, ah eyliye çaktım*

*Sen yoksun, o yok, ben yalnız çıldıracaktım
Zalim, seni yâd eyliye, ah eyliye çaktım.*

Bu şarkının Ahmet Rasim'de çok derin, unutulmaz bir hatırası vardır. Şöyle anlatır: "Bir zamanlar Mehmet Celâl, Andelip merhumlarla Ahmet Refik, ben, Büyüka'da postu sermiştik. Bir kadını seviyordum. (...) Çok güzel bir kadındı. Zamanla araya soğukluk girdi." Rasim, işte bu kadın için bu şarkıyı yazmış ve bestelemiştir.

Aradan seneler geçmiştir. Bir gün, Kadıköy vapurunda bu kadına rast gelir. Kadın zayıflamış, sararmış, solmuş, kötülemiştir. Ahmet Rasim eve döner, zavallının, perişan, mükedder hali gözlerinin önünden gitmez. O zaman da aşağıdaki şarkıyı yazmış ve bestelemiştir. Şarkının tamamını verelim:

*Sen öyle ne oldun, yine avare mi kaldın?
Candan sevenin kalmadı, ağyâre mi kaldın?
Şaştım, seni gördüm de perişan ve mükedder!
Benden beter oldun, daha biçâre mi kaldın?*

Sönmüş o güzel gözlerinin nur-ı nigâhı

*Uçmuş o keman kaşlarının reng-i siyâhı
Tutmuş seni en sonra demek gönlümün ahı
Benden beter oldun, daha biçâre mi kaldın?*⁴³

Fahri Celâl Göktulga, "Bestenigâr Kalfa" başlıklı yazısında Ahmet Rasim'in bir anısını nakleder. Ahmet Rasim, büyük meyhanelerin birinde demlenmektedir. Vakıf bir hayli ilerlemiştir. Derken karşısında bir kanun zabiti görür. Birden bozulur. Çünkü dönem Sultan Hamit'in Sadettin Paşa'nın dönemidir. Merkez Komutanlığına bağlı bir zabittir. Bu zabıt, "Sizi Merkez Komutanlığına götürmeğe memurum, buyurun" der. Ahmet Rasim, kendi kendine yine bir pot kırdım, galiba. Fizan yolları gözüktü" diye düşünür. "Buyurun içeri" derler. Rasim, hemen etekler. Paşa'nın gözleri ağlamaktan kan çanağına dönmüştür. "Rasim Bey, sizi rahatsız ettik. Bakın halimize... Bestenigâr Kalfa sizlere ömür..."

Bestenigâr Kalfa, Paşa'nın baş hanendesi, dünyanın en güzel kızlarından birisidir, Çerkez güzeldir. Ahmet Rasim, kendisini tanımaktadır. Sesi müthiş güzeldir. Verem olduğunu duymuştur. Demek ki şimdi vefat etmiştir. Paşa, Ahmet Rasim'e şöyle der: "Sizden buna dokunur bir güfte rica ederiz." Ferman efendimizin diyen Ahmet Rasim'i içeri odaya alırlar. İçeride Enderunlu Hafız Hüsnü de oradadır. Demek o yazacak, o da besteleyecektir. Oturmuş,

"Soldu emelim, goncelerim, reng-i izârım"
diye başlayan şiiri yazmıştır: Şiirin devamı şöyledir:

*Bir bülbül-i raksan-ı tarab-nak idim amma
Bilmem ki neden terk-i heva etdi hezarım.
Bir nağme-i dilsuz u gam ile düştü Irak'a
Ben böyle gönüller yakıcı Bestenigâr'ım*

Hafız da oracıkta besteleyiverir. Tekrar huzura çıkarlar, Ahmet Rasim güfteyi, Hafız Hüsnü de besteyi okur... Çıkarken yirmi beşer altın ellerine sıkıştırılır. Ahmet Rasim, o saatten

⁴² Hilmi Yücebaş, Ahmet Rasim, Aşkları, Hatıraları, İstanbul 1957, s.67-68, Bu yazı Aydede, dergisinde 6.10.1948 tarihinde yayımlanmıştır.

⁴³ Hilmi Yücebaş, Ahmet Rasim, Aşkları-Hatıraları, İstanbul 1957, s.65-66

sonra gidilecek yerin yine meyhane olduğunu düşünmüştür.⁴⁴

Bu dönemin şairleri/yazarları arasında Leyla Saz, İhsan Raif Hanım gibilerinin besteleriyle de dikkatleri çektiği bilinmektedir. Salâh Birsell'in verdiği bilgiye göre bunlar şarkılarının sözlerini de çokluk kendileri yazmışlardır. Sözcüleri Bayan Vedia Rıza'nın Odeon plağına okuduğu "*Nerdesin nerde acep gamla bıraktın da beni/ Aradım, çok aradım ah o gözüm nuru seni*" hicazkâr şarkısı Leyla Saz'ın çok sevilmiş eserlerindendir. Şiirlerini **Gözyaşları** adlı kitapta toplamış olan İhsan Raif Hanım'ın da çağında pek övülmüş şarkıları bulunmaktadır.

Yine **Mir'at-ı Hakikat** yazarı ve Nafia Nazırı Mahmut Celâleddin Paşa da iki yüzden fazla şarkı bestelemiş ve hepsinin sözlerini kendisi yazmıştır. İçlerinden sadece bir tanesinin güftesi Nedim'indir.⁴⁵ Lemi Atlı, daha on beş yaşındayken hicazkâr makamında bir şarkı bestelemiştir. "*Pembelikle imtisaç etmiş senin*" dizesiyle başlayan şarkının sözleri Mahmut Celâleddin Paşa'nındır. Paşa'nın kışın Aksaray, daha sonra Nişantaşı'ndaki konağında ya da Büyükkada'daki köşkünde saz ve eğlence hiç eksik olmaz. Zamanın bütün musikişinasları orada görünür. Şarkıları uzun yıllar fasıllarda okunur, konservatuar programlarında yer alır. Uşşak makamından bestelediği "*Mir'atı ele al da bak Allah'ı seversen*" şarkısını musiki meraklılarından bilmeyen yoktur.⁴⁶

Birkaç Edebiyat-ı Cedide Yazarı ve Musiki

Tanzimat yazarları arasında üstad denilen Rezaizade Mahmut Ekrem'in musikiye olan eğilimini Ercüment Ekrem Talu şöyle anlatır:

Evet, babam kendi kafasına göre arkadaşlarla toplanıp fasıllar yapmaktan

hoşlanırdı. Yalnız birbirini takip eden evlat acıları babamın neşesini kaçırmıştı."

Ercüment Ekrem ise özellikle musikide Adnan Saygun'u, alaturkada Rahmi Bey, ses sanatkârlarından Safiye Ayla ve Mualla Gökçay'a karşı bilhassa sempati beslemektedir. Saz çalanlar içinde Şerif Muhittin Targan, Yorgo Bacanos, Selahattin Pınar duygusunu harekete geçiren insanlardır. Bu arada Mesut Cemil'i unutmamak gerekir.

Edebiyat-ı Cedidecilerden Hüseyin Siret Özsever'in eşi Nigarin Siret'tir. Şairin pek meşhur olmuş bir şiiri vardır:

*Geçti sevdalarla ömrüm ihtiyar oldum bugün
Ak pak olmuş saçlarımla bıkarak oldum bugün
Bir muhabbet neşesiyle ilkbahar oldum bugün
Ak pâk olmuş saçlarımla bıkarak oldum bugün
Her ne emreylese eyler şahımın fermanıdır
Siret'ten derse eğer şahane bir ihsanıdır
Ben huzurunda yer öptüm, tâcidar oldum bugün*

şiirini Nuri Halil Poyraz, beyatiden: Şükrü Tunar; hüseyini faslından: Udî İbrahim, hicazkâr kürdî'den Dürrî Turan, hüzzamdan besteledikleri ve üstelik Müzeyyen Senar'la Perihan da plağı okudukları halde bizimki musikiden anlamaz. Hâlbuki beni hiçbir şey müzik kadar teselli etmez. Bilhassa Hacı Arif Beyle Chopin'e bayılırım. Zaten vaktiyle kendim de piyano çalardım."

Nigarin Siret'in dediğine göre, "*Geçti sevdalarla ömrüm ihtiyar oldum bugün*" güftesi çok tutulmuş, her gazinoda okunmuş, plağı alınmış, eline de 250 lira kadar bir telif ücreti geçmiştir.⁴⁷

Halit Ziya, Türk ve Batı musikisinin ikisini de sever. Ancak kendisi gerçekte Batı musikisinden yanadır. Mehmet Rauf'un alafranga musiki ile sıkıfıkılığı da onunla başlar. Salâh Birsell'in denemesinden öğrendiğimize göre, gençliğinde musiki düşkünlüğüyle, uzun bir süre piyano çalmış,

⁴⁴ Fahri Celal Göktulga, "Bestenigâr Kalfa", **Memleket**, Sayı: 10, 23 Mart 1947, s.3

⁴⁵ Salâh Birsell, **Amerikalı Tolstoy**, Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi, İstanbul 1983, s.103

⁴⁶ Salâh Birsell, a. g. eser, s.112

⁴⁷ Sermet Sami Uysal; **Eşlerine Göre Ediplerimiz**, İstanbul 1954, s.221

ama bu sevgi ya da tutku, onu bir türlü baş piyanist katına çıkaramamıştır. Kendi demesine göre, öyle eksik bir yeteneği vardır ki piyano çalarken, bütün duyguları harekete geçmektedir.

Bir gün, çabasının sonuç vermesine engel olan bu hastalığı bir doktora tanışmak ister. Zamanın, İstanbul'da ünlenmiş musiki üstatlarından Vicentini'yi evine çağırır. Ona birkaç parça çalar. Konuk sabırla, ses çıkarmadan dinler. Sonra da bir sözcükle bu hastalıktan kurtulmanın yolunu gösterir: *"Vazgeçiniz."* Halit Ziya, piyanonun kapağını kapatır. O günden sonra evi bir musiki tapınağı haline geldiği halde, o kapağı bir daha açmaz.

Musikiyi çok seven Halit Ziya, dostlarının çoğunun musiki sevgisini ilkin kendisinden aldıklarını söyler. Eylül yazarı Mehmet Rauf için şöyle der: *"Batı musikisiyle kaynaşması benimle başladı. Onunla kışın; Odeon'a, yazları Tepebaşı'na ya da Konkordiya'ya giderdik. Opera, operet ne gelmişse izlerdik."*⁴⁸

Mehmet Rauf, alaturkaya da pek baygındır. Halit Ziya, onun küçük ve ince bir sesi olduğunu yazmaktadır. Şarkı söylerken salondakileri unuttur. Aklını sadece kendi acılarına, kendi avantajlarına takar. Bütün benliği de sonbahar yaprağı gibi tir tir titrer. Hele Tanburi Ali Efendi'nin suzinak şarkısını okurken ağır aksak iniltir çıkarır:

*Âşık oldum sana ey gonca dehen
Sönmez ateşlere yaktın beni sen
Görmeyeydim ne olaydı seni ben
Sönmez ateşlere yaktın beni sen.*⁴⁹

Faik Âli, büyük bir sanatsever, değerli bir şairdir. Edebiyatı cedide'nin bu şairi 74 yaşına kadar elinden kalemi bırakmamıştır. Hayal ve aşk âleminde söylenebilecek en güçlü şiirlerle süslenmiştir. İlk eseri *Fani Teselliler*, diğer eserleri de *Nedim* ve *Lale Devri* adlı manzum piyeslerdir. Gençliğinde zarif giyinen, kibarlığı ile kadın çevrelerinde itibar gören şairdir. Yaşlılığının son yıllarında bile sık sık sohbetlerinde *"İhtiyar olsam da gönlüm*

tazedir" şarkısını mırıldanır. Bu şarkı radyoda söylendiği zaman, adeta mutluluk duyarak, bütün ruhuyla bu şarkıya katılır.

Sermet Sami şöyle der:

"Faik Âli'nin de bu türden çok şarkıları bestelenmişti. Son olarak bestelenen **"Yıldızlı Semalarda"** şiiri hasta döşğinde onu öylesine mutlu etmişti ki, tesadüf bu ya, ölümünden on saat önce Ankara Radyosu'nda çalınan bu şarkıyı gözyaşları ile dinlemiştir. Bu şiiri ustalikle bestelediği için yakın dost Sadi Hoşses'e minnettardır.

Taha Toros, onun için *"güzel kadına, güzel sese, güzel sofraya âşıktır"* demektedir.

Faik Ali Bey, tabiata âşık olmakla beraber, bütün güzelliklere karşı tutkusu hatta coşkusu olan bir şairdir. Her şeyde sınırsız güzellik arayan bir iç yapısı vardı. Kıyafette güzellik, sohbette güzellik arar. Özellikle bu duygusunu kadınlarda daha belirgin olarak dile getirirdi. Evindeki çay sohbetlerinde bilgi ve görgüce seçkin kadınlar bulunurdu. Radyo şarkılarını daima çalar, radyo açık tutulur ve şarkılar dinlenir.

Taha Toros, Faik Âli ve Türk Musikisi alt başlığında şu bilgilere yer verir:

"Türk musikisine olan sevgisini, övgüsünü burada gereği gibi anlatabilmem çok zor. Musikiye muhabbeti öylesine derindi ki, Türk musikisini dinlemek için radyoda sabahtan gece yarasına kadar açık bulundurulurdu. Türk musikisinin içten dostu ve iyi bir aşinası idi. Radyoda okunan şarkıların hatalarını, hemen o gün radyo yetkililerine yazdığı mektupla bildirir, önerilerde bulunurdu. Radyoda zaman zaman bestelenmiş olan kendi şarkıları okunurdu.

Bundan çok duygulanır, fakat ağabeyi Süleyman Nazif'in *"Derdimi ummana döktüm"* şarkısına karşı hiddet gösterirdi. Bu şarkıyı beğenmez, hele bir kadın tarafından okunuyor ise, anlamı ile okuyan arasında bir bağlantı bulunmadığı gerekçesiyle, radyonun düğmesini

⁴⁸ Salâh Bırsel, **Nezleli Karga**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1991, s.37-38

⁴⁹ Salâh Bırsel, **Amerikalı Tolstoy**, s.102-103

kapatırdı. Sevdiği musiki programlarını övmesini de bilirdi.⁵⁰

Ahmet Refik Altınay ve Musiki

Taha Toros, Ahmet Refik'ten söz ederken, “*tarihi sevdiren adam*” ifadesini kullanır. Altınay, bir gün arkadaşıyla Taha Toros'u Bahriye Birahanesi denilen bir birahaneye götürür. Burası genelde Adalar ve Kadıköy, Haydarpaşa vapurlarını kaçırانların son bekleme yeridir. Denizciler, iskele hamalları, deniz adamları vardır burada. Gitmelerinin sebebini şöyle anlatır Ahmet Refik (Altınay): “*Orada benim şarkılarım çalınıyor*” der. İçeri girince bütün müşteriler,

“*Buyursunlar üstat*” diye ayağa kalkarlar. O günlerde meyhanede Ahmet Refik Bey'e ait şarkılar çokça söylenmekte, çalınmaktadır. Biraz sonra ufak tefek bir genç kız, fazlaca esmerce olan genç kız, Ahmet Bey'in yeni bestelenmiş olan şarkısını okumaya başlar. Bütün meyhane bu şarkıya katılır. Şarkıya bir koro havası verilmiştir. Şarkı şöyledir:

*Endamının ahvalini gözlerimden silemem
Kollarında can vereyim, başka nimet dilemem
Bana sen de acımasan kimler acır bilemem...*

Taha Toros'a göre, Ahmet Refik Bey o zamanlar fakültede hocadır. Hayatını renklendiren üç unsurdan birisi avcılık, ötekileri ise şiir ve musikidir. Altınay'ın ilham perisi ise Adalı bir kadındır. Gerçi onu tanımamıştır ama bu söylentinin karşısına sık sık çıktığını belirtmiştir. Ama onun için yapılan şarkısını, taş plâklarda çok dinlenilmiştir:

*“Ufuklardan güneş hâlâ inmiyor
İçim mahzun, gözümünden yaş dinmiyor
Ada, sensiz yüreğime sinmiyor
Gel de biraz gözlerini göreyim
Mimozadan sana çelenk öreyim”*

Ahmet Refik Altınay, başka yerler gösterilmesine karşın, vasiyeti üzerine Büyükkada'daki mezarlığa gömülmüştür.⁵¹

Hecenin Bir Şairi

Halit Fahri Ozansoy, Yedi Meşalecilerin iyi tanıdığı ve saygı duyduğu bir şairimizdir. Kendilerinden bir önceki nesildendir. Salâh Birsell'in anlattığına göre Sabri Esat, babacan ve oldukça tombuldur. Kendisine İstanbul Efendisi dedirtecek bir ağırlıklılığı vardır. Tiyatro çevirilerinde çok başarılıdır. Yüzünden gülücükler eksilmez. Her şeyi tatlı yanından alır. Halit Fahri, onun için “*Şiirde Yedi Meşalecilerin en sağlam vezinli, en düzgün dilli, en güzel yazanı idi*” demiştir.

Halit Fahri Galatasaray Lisesi'nde öğretmen iken, Sabri Esat, öğrencisidir. Yazılı yoklama yaparken bacağına sıralardan birine çarpmış ve sonra da bu, bir flebite çevirmiş. Halit Fahri, iki ay Yeldeğirmeni'ndeki evinde istirahat etmiş, bir yere çıkamamış, iyileşmeye çalışmıştır. Salâh Birsell olayın bundan sonrasını şöyle anlatmaktadır:

“Sabri Esat, onu her akşam evinde yoklamada, ona Sahibinin Sesi marka bir gramofonda klasik parçalar çalmaktadır. Halit Fahri, yıllar sonra bunu hatırlayacak ve “Sabri Esat doktorumdan sonra ikinci doktorum olmuştu. Beni musiki ile tedavi ediyordu” diyecektir.⁵²

Milli Eğitim Bakanının Musiki Sevgisi

Eski Milli Eğitim Hasan Âli Yücel de şiirleri, sesi ve besteleriyle dikkati çeker. Bir ara nefesler de yazmıştır. Musikiden de anlamaktadır. Eşi Refika Hanım'ın açıklamalarına göre, “*Beyefendinin çok tatlı besteleri vardır.*” “*Sen bezmimize geldiğin akşam neler olmaz*” “*Hem aşkım hem ümidim hem de neşemsin*” ve “*Nesin sen kız gel anlat, sen benim nemsin?*” gibi...

Hasan Âli Bey, bunlardan başkaları da olduğunu söyler: Meselâ “*Hasretten usandım, dâr-ı vuslata kaçsam bir türlü*” diye başlayan nefesimi segâh makamında bestelemişimdir.” demektedir. Hasan Âli Bey, o gür, pürüzsüz,

⁵⁰ Taha Toros, **Mazi Cenneti**, İletişim Yayınları İstanbul 1992, s.160

⁵¹ Taha Toros, **Mazi Cenneti**, İletişim Yayınları İstanbul 1992, s.207

⁵² Muzaffer Uyguner, **Salân Birsell**, (Yaşamı, Şiirleri, Günlükleri, Romanı, Denemeleri, Tarihleri ve Yapıtlarından Seçmeler), Altın Kitaplar, İstanbul 1991, s.213

çok etkileyici sesi ile bu bestesini okur. Güftesi de bestesi de ve hele sesi de fevkalâde güzeldir.

Sermet Sami Uysal, Hasan Âli'ye, “*Sen bezmimize geldiğin akşam neler olmaz*” diye başlayan güfte ve bestenizi daha çok seviyorum” der ve ona bu şarkıyı ilham eden kadını da tanıdığını söyler. Daha sonra da Hasan Âli Bey, o pürüzsüz ve gür sesiyle, bütün duygularını yükleyerek bu şarkıyı bir yandan da usul tutarak yavaş yavaş okur. Sermet Sami, sesini çok tesirli, musiki bilgisini mükemmel bulmuştur.⁵³ Yusuf Ziya Ortaç, *Portreler*'de onun için şöyle demektedir. “Çağının ünlü bir güzeline yazdığı,

*Sen bezmimize geldiğin akşam neler olmaz?
Aşkın beni sermest ediyorken keder olmaz
Ölsem de senin uğruna canım heder olmaz
Sen bezmimize geldiğin akşam neler olmaz?*

*Dalgın ve ilahî, eriten bir bakışın var
Bir anda bütün ruhumu birden yakışın var*

Karşımda periler gibi nazan akışın var

Sen bezmimize geldiğin akşam neler olmaz?

şarkısı onundur. Bu iki dörtlük bile Yücel'in nasıl bir kalp adamı olduğunu anlatmaya yetmez mi?”⁵⁴

Hasan Âli Yücel, mekteb-i Osmani'de öğrencidir. En keyifli derslerden birisi musiki dersidir. Musiki hocası, Harbiye Nezareti ketebesindendir. Sevimli bir yüzü, minik ve yumuşak bir sakalı vardır. Derse udla gelir. Hem söyler hem çalar. Dersinde çıt çıkmaz. İlk meşk ettiği şarkı şudur:

*Saba, taraf-ı vefadan peygam yok mu?
O yâr-i bîvefadan selam yok mu?*

Çok sabırlı bir hocadır. Meşk deyip geçmemek, gerek. Şarkının ilk mısraını yüzlerce kere öğrencilere söyler. Bir ay sonra tamamını geçerler. Hep beraber o kadar güzel olmuştu ki... Usulünce en iyi bildiği şarkı budur Hasan Âli Yücel'in...

Bir gün yine meşk ederler. Okumaları bitmiştir. Hasan Âli kendini alamamış hafif hafif mırıldanmıştır. Hocası, kim o söyleyen? Diye sormuş, ama cevap vermemiştir. Arkadaşları onu gösterirler. Musiki hocası ona şöyle söyler: “*Aferin oğlum, ne güzel gazel okuyorsun. Bu makama Rast derler. Makamların esasıdır. Senin musikiye istidadın var. Pederine benim için söyle, seni ihmal etmesin!*”⁵⁵

Kendi kendisini yetiştiren yazarlardan birisi de Peyami Safa'dır. *Fatih –Harbiye*'de sık sık müzik konusuna dönmüştür. Doğu ve Batı musikiyle ilgili görüşlerine yer vermiştir bu eserde. Yusuf Ziya onun oldukça güzel ud, güzel keman çaldığını söylemektedir. Alaturka musikinin bütün ses hünerlerini perde perde bildiğini ve hayranlıkla anlattığını ifade etmektedir. Eşi Nebahat Hanım, oğlu Merve'dir. Peyami Safa'nın kalemi, farklı yazı çeşidine yabancı değildir. Bunlara resim ve musiki de dâhildir.⁵⁶

Hazreti Mevlâna muhibbi, mezarı Konya'da bulunan Refii Cevad Ulunay da musikimize hizmet etmiş bir muharrirdir. Eski musikimizi çok iyi bilen Ulunay'ın çalıştığı gazetelerde bu konuda bir hayli yazısı, eleştirisi bulunmaktadır. Bunların yüzden fazla olduğunu söyleyebilirim. Aynı şekilde Ulunay gibi bir Mevlevi olan Hulki Âmil Keymen'in makaleleri incelenince özellikle Mevlevi musikisine dair olanları dikkati çekmektedir. *Yeni Konya, Yeni Meram* gibi günün en gözde gazetelerde makaleler yayımlayan yazar, “*Gönül*” başlıklı yazısında şu hatırasına yer vermiştir:

“... Eski yeni hiçbir şair yoktur ki gönülden bahsetmiş olmasın. Ben de yıllarca evvel, Kanunî Artaki'nin Zavil (Mahûr) makamından bestelediği şu şarkıyı yazmıştım:

*“Ey gönül bahçesinin konca gülü, şen güzeli
Seni gördü, seni sevdi, sana bend oldu gönül
Çağlayanlar yaratıp aşkın ile doldu gönül*

⁵³ Sermet Sami Uysal, *Eşlerine Göre Ediplerimiz*, İstanbul 1954, s.238-239

⁵⁴ Yusuf Ziya Ortaç, *Portreler*, ikinci baskı, İstanbul 1963, s. 197-198

⁵⁵ Hasan Âli Yücel, *Geçtiğim Günlerden*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2021, s.98

⁵⁶ Yusuf Ziya Ortaç, *Portreler*, s.199-200

*Ey bütün ömre bedel ömrümün en son emeli
Seni gördü, seni sevdi, sana bend oldu
gönül.*"⁵⁷

Sonuç

Orhan Okay'a göre 18. asrın başından itibaren batı müziğinin Türkiye'ye girmekte olduğu bilinmektedir. III. Selim ve II. Mahmut devirlerinde bazı batılı virtüözler, yalnız saray çevresinde kalmış olsa da konserler vermişlerdir. Askerî mızıkâ sahasında ise batı müziğinin etkisi daha yaygın ve sürekli olmuştur.

Oğlunun söylediklerine Orhan Okay, şu eklemeyi yapmaktadır: Ahmet Midhat bizzat kendisi de müzikle meşguldür ve piyano çalar. Bağdat'taki her zaman hasretle andığı mesut gençlik yıllarını anlatırken, "*kitaplarım var, okur, yazarız. Piyanomuz var, çalar, çağırırız*" demektedir. Aslında bu kitapta, Ahmet Midhat Efendi'nin doğu ve batı musikisi üzerine ne düşündüklerini anlatılmakta ve geniş bir değerlendirmede bulunmaktadır.⁵⁸

Ahmet Rasim'in hayatına yön veren unsurlardan birisi de müziğe olan tutkusudur. Onun bu yanı torununa da sirayet etmiştir. Torunu Osman Nihat Akın, besteleriyle ünlüdür.

Genel olarak Edebiyat-ı Cedide yazar ve şairleri eserlerinde musikiye çok önem verirlerdi. "*Ses*" ve "*musiki*" onlar için mutlaka değerlendirilmesi gereken unsurlardı. Şiirde ve nesirde bu durumu göz ardı etmediler. Söz gelişi **Eylül** yazarı musikinin gönülleri birleştirici gücünden yararlandı. Eserlerinde müzik ve resim gibi güzel sanatlar önemli bir yer tutmuştu. Şiirle müziği akraba gibi görmüşlerdi.⁵⁹ Halit Ziya da eserlerinde musikiye ve müzik âletlerine yer verdi. Ayrıca bu ve bazı Edebiyat-ı Cedide yazarları, müzikli tiyatroları ve bizzat müziği de sevdiler.

Hasan Âli Yücel'in, sesi, yazdığı nefesleri, dinî musiki bilgisi, Mevlevî oluşu gözden uzak tutulmamalıdır. Yine Peyami Safa

ve eşi Nebahat Hanım'ın birlikte musiki yaptıkları kaynaklarda zikredilmektedir. Ayrıca Peyami Safa'nın doğu ve batı musiki üzerine yaptığı değerlendirmeleri romanlarında da bulmak mümkündür. Ulunay ve Keymen'in bilhassa Mevlevî müziğine ayrı bir değer verdiklerini söylemek yanlış olmasa gerektir.

⁵⁷ **Yeni Meram**, Sayı: 2172, 10 Eylül 1956, s.2

⁵⁸ Orhan Okay, **Batı Medeniyeti Karşısında Ahmed Midhat Efendi**, Baylan Matbaası, Ankara 1975, s.353-361

⁵⁹ Cahit Kavcar, **Batılaşma Açısından Servet-i Fünun Romanı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985, s.127